

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2007

Spoločnými krokmi a predsa každý sám

Téma:

**Význam myšlienok predstaviteľa klasickej liberálnej ekonómie pre Slovensko
v roku 2007**

Roman Maďar

7.11.2007

Sú to už viac ako tri roky, čo sa Slovensko stalo súčasťou veľkého európskeho spoločenstva. Možno už nastal pravý čas ohliadnuť sa a porozmýšľať, nakoľko plní naše členstvo víziu či ciele, ktoré sme vďaka členstvu chceli dosiahnuť. Je možné, že veľa otázok je ešte nezodpovedaných, pretože ekonomika potrebuje viac času, aby ukázala skutočné výsledky. A preto je dôležité nepozerať a nesledovať iba priame, okamžité, viditeľné vplyvy ekonomických (politických) rozhodnutí, ktoré sú najčastejšie prezentované a zrejmé pri samotnom obhajovaní týchto rozhodnutí. Je nesmierne dôležité zamyslieť sa aj nad sekundárnymi, menej viditeľnými či nepriamymi vplyvmi, ktoré však môžu byť tými rozhodujúcimi v budúcom vývoji našej ekonomiky a krajiny.

Celé sa to začalo dátumom 1. mája 2004, kedy sme sa oficiálne stali novým členom EÚ. I keď veľa sa toho udialo už v skoršom období príprav a napĺňaní vstupných kritérií. Bolo to obdobie veľkých vízií kam by zjednotená Európa mala a mohla "putovať". Úniu som v tej dobe vnímal ako snahu o vytvorenie silného a jednotného celku krajín, ktoré by sa zaviazali jednať spoločne a s cieľom maximalizovať životnú úroveň jednotlivcov žijúcich v nej. S odstupom času si však asi ako mnohí z nás začínam uvedomovať úskalia našej existencie v rámci európskeho spoločenstva. Vynárajú sa otázky, na ktoré nie sú jednoznačné a uspokojivé odpovede. Začínajú sa už objavovať "podozrivé" rozhodnutia, ktoré nesmerujú jasne k spomínanému cieľu. Transparentnosť centrálnych rozhodnutí zastierajú záujmy skupín či jednotlivcov. Ako možno iní, aj ja si kladiem rôzne otázky a snažím sa hľadať na ne odpovede. Práve tu by som chcel vyjadriť niektoré svoje pochybnosti a skúsiť na ne odpovedať svojimi úvahami.

Kroky spoločnej hospodárskej politiky

Jedným z najväčších problémov celého spoločenstva je sila, s akou lobistické skupiny vplyvajú na ľudí, ktorí rozhodujú a svojou "výrečnosťou" ich dovedú často k tým najhorším a najnebezpečnejším riešeniam z pohľadu ekonómie. Netreba totiž zabúdať na to, čo si uvedomil už Adam Smith¹, a teda že človek je tvor egoistický. Preto treba predpokladať, že tieto skupiny sa nesnažia konať v záujme celej spoločnosti, ale skôr iba v záujme skupiny, ktorej sú členmi. Vplyv týchto skupín badať aj na centrálnych rozhodnutiach Európarlamentu, ktoré obmedzujú výrobu niektorých produktov hospodárstva, alebo naopak zaujímavu dotujú niekedy aj celé odvetvia. Pri týchto rozhodnutiach sa stretávame s klasickou trojicou vládných "zbraní": **clá**, **cenová regulácia** alebo **dotácie**. V niektorých nie výnimočných prípadoch aj s viacerými naraz. Všetko je samozrejme konané v boji za záchranu toho ktorého odvetvia, či v mene "ochrany" spotrebiteľa pred kúpou "zlého" tovaru z cudziny. Za mnohými stoja práve takéto lobistické skupiny!

Nedávno ma veľmi zaujal jeden článok uverejnený na internetovom portáli dfens-cz², kde autor výstižne popisuje ako to bolo, je a ako to dopadne, keď sa vláda angažuje do ovplyvňovania trhových podmienok nesprávnym spôsobom. I keď uvažujem, či to nebol dokonca úmysel.

Článok sa venuje rozsiahlejšej kritike hospodárskej politiky EÚ, ale ja sa zameriam zámerne iba na jednu jeho časť, na ktorej možno jasne badať všetky spomínané vládne "zbrane". Dlhodobé podporovanie produkcie cukru v EÚ spôsobilo, že cena cukru značne narástla voči celosvetovým cenám, ktoré boli naopak tlačene dolu predotovaným³ cukrom z EÚ. Aby sa

¹ Adam Smith škótsky filozof, etik a sociológ žijúci v 18. storočí považovaný za zakladateľa modernej politickej ekonómie.

² www.dfens-cz.com.

³ dotácie určené na zvýšenie konkurencieschopnosti cukru vyrábaného v EÚ určeného na export.

však zabránilo zaplaveniu európskeho trhu lacným cukrom zo sveta, stanovili sa dovozné clá, ktoré natoľko znevýhodňovali dovoz, že bolo jednoduchšie kupovať cukor z EÚ. Vznikol teda jasný problém. Za prvé, cena cukru bola neporovnateľne vyššia oproti svetovej a za druhé, obrovské dotácie smerujúce na podporu konkurencieschopnosti vyvíjali stály tlak na pokles cien už beztak veľmi lacného svetového cukru. Riešenie na seba nenechalo dlho čakať. Začala sa obmedzovať produkcia a producenti boli samozrejme odškodnení.⁴ Znižovanie euro produkcie spôsobuje však zvýšený dopyt po svetovom cukre, čo zase pôsobí na rast cien svetového cukru. Výsledkom je, že cena cukru rastie a pôvodné prostriedky slúžiace na dotácie sme presunuli na odškodnenie. Ak by sme chceli spraviť konečné hodnotenie, na jednej strane môžeme brať cenu cukru ako mieru úžitku vládnych krokov. Pretože pravé cena ukazuje nakoľko sa zmenila životná úroveň občana EÚ. Druhou stranou by mali byť náklady ktoré spôsobili jednotlivé vládne kroky. Z predchádzajúceho vyplýva, že cena cukru vzrástla (životná úroveň klesla) napriek úsiliu vlády a vynaloženým prostriedkom , takže jediný kto získal sú pravé producenti cukru.

Tento postup možno považovať za príklad, kam až môžu vládne zásahy nasmerovať trh a ako sa dá plytvať. Pretože nikdy netreba zabúdať, že takéto “boje” za záchranu odvetvia či ochranu spotrebiteľa sú hradené samozrejme z verejných prostriedkov! A podobné počínanie vlády má v konečnom dôsledku rovnaký, alebo veľmi podobný výsledok, o čom sa možno presvedčiť nielen v dielach známych ekonómov, ale aj z histórie. Zaujímavým príkladom sú prípady týkajúce sa ťažby uhlia a striebra či predaja bavlny z 20. storočia v USA. Veľmi výstižne popisuje dôsledky, ktoré zapríčiňujú takéto vládne kroky *Henry Hazlitt* :

„Ako dodatok k tejto kapitole by som mal uviesť, že jej argumenty nie sú namierené proti všetkým clám. ... Sú namierne iba proti omylu, že clá v čistom súhrne vytvárajú pracovné miesta, zvyšujú mzdy, alebo chránia životnú úroveň. Nič takéto nerobia. Naviac, pokiaľ ide o mzdy a životnú úroveň, spôsobujú presný opak.” (Henry Hazlitt).⁵

“V prípade dotácie je zřejmé, že daňoví poplatníci musia stratiť presne toľko, koľko získa odvetvie X. Malo by tiež byť jasné, že iné odvetvia tým musia stratiť toľko, koľko získa odvetvie X. ... Výsledkom je tiež to (a tu vzniká čistá strata pre celú krajinu), že kapitál a práca sú vytlačené z odvetvia, v ktorom by boli efektívnejšie využité a sú smerované do odvetví, v ktorých sú využité menej efektívne. Je vytvorené menej bohatstva. Priemerná životná úroveň je nižšia v porovnaní s úrovňou, ktorú by bolo možné dosiahnuť.” (Henry Hazlitt).⁶

Nanešťastie, takéto rozhodnutia vplývajú na všetky krajiny EÚ nezávisle od toho, či sú, alebo nie sú priamymi producentmi toho ktorého produktu. Regionálne vlády sú totiž zaviazane podniknúť kroky v zmysle stanovenej spoločnej hospodárskej politiky. A inak tomu nie je ani na Slovensku. Najnovšie možno postrehnúť tento “nepriaznivý vývoj myslenia” v už schválenom štátnom rozpočte na rok 2008, kde nárast výdavkov práve kapitoly pôdohospodárstva je až závažne vysoký. Pre ilustráciu, je to **29,09 mld.Sk**⁷, pričom tohtoročný rozpočet ráta s **23,3 mld.Sk**.⁸ A zaujímavé je že z týchto výdavkov pritom tvoria značnú položku dva typy výdavkov:⁹

⁴ čo v realite znamená že producentom platíme za to aby nevyrábali svoj drahý cukor aby sme ho nemuseli dotovať.

⁵ Hazlitt, H.: Ekonomie v jedné lekcii, Praha, 1999.

⁶ Tamtiež.

⁷ údaj pochádza z materiálu uverejneného MF SR na <http://www.rokovania.sk>

⁸ údaj pochádza z <http://cenastatu.sme.sk>

- Tvorba, regulácia a implementácia politík
(**2,007 mld. Sk** pre oba roky).
- Podpora konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a potravinárstva
(**13,024 mld. Sk** v roku 2007; **13,238 mld. Sk** v roku 2008).

Povedú tieto výdavky k zvýšeniu životnej úrovne občanov Slovenskej republiky ? Alebo to bude len ďalší krok naslepo, ktorý pomôže niekoľkým jednotlivcom profitovať z ich postavenia?

Komu slúžia eurofondy ?

Veľkú vlnu úspechu v očiach širokej verejnosti spôsobili eurofondy a projekty, ktoré sú nimi podporované. Eurofondy sú prezentované ako pomoc Európskej únie domácemu rozvoju a mali by slúžiť na vyrovnanie regionálnych rozdielov (čo je síce chvályhodný cieľ, nezastávam však názor, že by sme sa mali za každú cenu snažiť vyrovnáť regionálne rozdiely a rozdiely ako také). Keď budeme pokračovať v úvahách ďalej a zamyslíme sa nad financovaním celého systému eurofondov, zistíme, čo všetko sa za tým môže skrývať.

Prvou otázkou, ktorá by nám asi mohla napadnúť je: Kto dáva peniaze na všetky tieto projekty? Mohlo by sa zdať že to je EÚ a všetky rozvinuté a bohaté krajiny. Ale prečo by to robili? Pozrime sa na to a skúsme pouvažovať. Peniaze do eurofondov nevkladajú iba bohaté a rozvinuté krajiny. Pravdou je, že do eurofondov prispieva každý z nás prostredníctvom daní, resp. istou časťou z nich. Potom tieto peniaze z fondov prostredníctvom projektov čerpáme. Takto naplňajú a čerpajú fondy občania každej z členských krajín. Stojí za úvahu zistiť koľko vlastne odvádzame a koľko čerpáme. Ako možno vidieť z tabuľky, si Slovenská republika naozaj finančne polepšuje.

Tab. Príjmy a výdavky zo štátneho rozpočtu z EU

v mld. Sk

Rok 2006	Rozpočet	Upravený rozpočet	Skutočnosť
Príjmy	27,880	20,895	20,420
Výdavky	14,105	13,644	13,644
Rozdiel			+6,776

Zdroj: MF SR

Na prvý pohľad je pre nás odvádzanie a čerpanie prostriedkov z eurofondov výhodné. Skúsme sa opäť zamyslieť a pouvažovať, ako to ide s týmito zdrojmi ďalej. Ako vieme, peniaze sa používajú na projekty, ktoré sú schvaľované na základe pravidiel stanovených Bruselom. Zdá sa to ako správne, že nie každý získa dotáciu na projekt. Získa ju práve ten, kto splní všetky stanovené podmienky. Tu je však otázne, kto a ako určí, čo je vhodné, ktoré je to správne odvetvie (región), tá správna vec do ktorej môžu a majú byť investované financie z eurofondov. Myslím si, že nikto nedokáže rozhodnúť správne a už vôbec nie vláda, komisia, alebo iný orgán im podobný. Túto myšlienku vyjadril *Milton Friedman* slovami :

^{9 9} údaje pochádzajú z materiálov uverejnených MF SR na <http://www.rokovania.sk>

„Vláda nemôže nikdy napodobniť rozmanitosť a rôznorodosť individuálneho jednanja. Nepochybne môže zlepšiť životnú úroveň mnohých jednotlivcov zavedením jednotných štandardov. ...V dynamickom pohľade však vláda nahradí pokrok stagnáciou, rôznorodosť, dôležitou pre experimentovanie, ktorá môže pozdvihnúť budúce zaostávajúce nad dnešný priemer, uniformnou priemernosťou.“ (Milton Friedman).¹⁰

Napriek tomu je realita taká, že podmienky stanovujú práve orgány a nie jednotlivci. Ale netreba zabudnúť, že nakoniec rozhodujú jednotlivci. Sú tu predsa “vševediaci úradníci”, ktorí ticho bdejú nad celým týmto systémom. Sú to práve oni, ktorí majú právo a možnosť rozhodovať. Myslím si že je zaujímavé, aká sila a moc je koncentrovaná v týchto pár jednotlivcoch. Samozrejme mali by postupovať podľa jasných pravidiel. Avšak tieto pravidlá im dávajú tiež isté možnosti. Možnosti ovplyvňovať, meniť či dokonca zamietnuť celý projekt. Takto sa dá jednoduchým spôsobom “usmerňovať” výber (napríklad dodávateľov), ktorý nemusí byť riadený efektivitou. Hlavným kritériom sa môže stať napríklad krajina pôvodu. Samozrejme že sa uprednostňujú dodávateľia z EÚ. Všetko toto rozhodovanie a posudzovanie je ako vždy konané v mene ochrany nás “investorov” pred zneužitím našich spoločných financií.

Prejdime si ešte raz celý model systému financovania eurofondov a europrojektov a použijeme k tomu náš Štátny záverečný účet, kde možno jednoducho identifikovať všetky položky o ktorých sa budeme baviť. Do eurofondov odvádzame časť verejných prostriedkov. Následne tieto prostriedky čerpáme prostredníctvom europrojektov, pričom v celkovej súvahe máme približne 2% zisk.¹¹ Europrojekty sú však usmerňované úradníkmi, takže z prostriedkov ktoré sme získali zaplatíme tovar či službu z EÚ, ktorú by sme si možno nevybrali, pretože by sme napríklad našli inú, pre nás zaujímavejšiu alternatívu. Z môjho subjektívneho pohľadu je zisk pri čerpaní akýmsi odškodnením za stratu slobodnej voľby pri použití časti verejných financií. V prípade, že nezávisle od odporúčaní úradníkov by sme zvolili službu či tovar z EÚ, ich funkcia je úplne zbytočná. Prečo nás ale usmerňujú tak, že hlavným kritériom nie je efektivita nákupu, ale krajina pôvodu? Nie sú v celom tomto systéme zbytoční? Myslím si, že nie. Vysvetlenie môže byť až zarážajúco jednoduché. Títo jednotlivci pomocou centrálne nastavených pravidiel usmerňujú tok financií reprezentovaný nákupom služieb a tovarov práve tam, odkiaľ prišiel náš “zisk”. Ak je tak konané vedome, potom celý tento proces možno považovať za formu nepriamej dotácie vlastného hospodárstva. Prostriedky ktoré získame navyše môžeme teda vnímať ako odškodnenie za stratu našej slobodnej voľby pri použití časti verejných prostriedkov a tiež ich môžeme vnímať ako nepriame dotácie vlastných hospodárstiev krajín, ktoré o celom procese rozhodujú.

Odhliadnuc od mojich možno príliš kritických úvah si myslím, že idea jednotnej Európy nie je zlá. Dôležité je, akým spôsobom chceme naplňať tento ideál. Treba sa poučiť z chýb minulosti a neopakovať ich znova a znova vždy v inom „šate“! Je nevyhnutné zrušiť prekážky slobodného trhu a nie nahrádzať geopolitické prekážky (štátne hranice) ekonomicko-politickými. Je nesprávne rozhodovať sa iba na základe očakávaných okamžitých výsledkov. Treba sa hlavne pýtať, v nutnom prípade spochybňovať a nesprávne zamietat'. Napriek tomu, že som sa nevenoval problematike Eura (ale vzhľadom na blížiaci sa rok 2009 a stálu snahu predstaviteľov Slovenska o dodržanie Maastrichtských kritérií a o zavedenie Eura) by som

¹⁰ Friedman, M.: Kapitalizmus a Svoboda, Praha, 1993.

¹¹ vyjadruje podiel medzi rozdielom príjmov a výdavkov súvisiacich s EU a celkovými rozpočtovanými výdavkami v roku 2006

chcel svoju prácu ukončiť slovami *F. A. Hayeka*, s ktorého obavami ohľadom spoločnej meny sa stotožňujem:

„Vyššie prednesený návrh sa mi javí vhodnejší a schodnejší než utopický návrh na zavedenie novej európskej meny, ktorého výsledným efektom by bolo iba upevnenie zdrojov a koreňov všetkého zla, pochádzajúceho z vládneho monopolu na emisiu peňazí a kontroly ich obehu.“
(*Friedrich August von Hayek*).¹²

POUŽITÁ LITERATÚRA

HAYEK, F.A.: Soukromé peníze: potřebujeme centrální banku? Preklad Liberálneho inštitútu. Praha, 1999. /Originál: Hayek, F.A.: Denationalisation of Money. London, 1976/.

FRIEDMAN, M.: Kapitalizmus a Svoboda. Preklad Liberálneho inštitútu. Praha, 1993. /Originál: Friedman, M.: Capitalism and Freedom. Chicago, 1962/.

HAZLITT, H.: Ekonomie v jedné lekci. Preklad Liberálneho inštitútu. Praha, 1999. /Original: Hazlitt, H.: Economics in One Lesson, San Francisco, 1946/.

Štátny záverečný účet SR za rok 2006

<http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=6189>

Cukr, víno, obilí a Evropská unie...

<http://www.dfens-cz.com/view.php?cisloclanku=2007082202>

VÝDAVKY ŠTÁTNEHO ROZPOCTU NA REALIZÁCIU PROGRAMOV NA ROK 2008

[http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/69CE2D3DA8403E53C125733900277307/\\$FILE/priloha_9_%20zakon.pdf](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/69CE2D3DA8403E53C125733900277307/$FILE/priloha_9_%20zakon.pdf)

<http://www.konzervativizmus.sk/article.php?1593> <http://cenastatu.sme.sk/>

<http://en.wikipedia.org>

---

¹² Hayek, F.A.: Soukromé peníze : potřebujeme centrální banku? , Praha, 1999.